



Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2023. gada 23. novembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju aizsardzība – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Patēriņa kredīta līgums – 3. panta 1. punkts – Ievērojama nelīdzsvarotība – Ar procentiem nesaistītas kredīta izmaksas – 7. panta 1. punkts – Atzīšanas prasība – Interese celt prasību – 6. panta 1. punkts – Noteikuma negodīgā rakstura konstatēšana – Sekas

Lietā C-321/22

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie* (Varšavas Centra rajona tiesa Varšavā, Polija) iesniegusi ar 2022. gada 22. februāra lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2022. gada 5. maijā, tiesvedībā

ZL,

KU,

KM

pret

Provident Polska S.A.,

TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs K. Likurgs [*C. Lycourgos*], tiesneši O. Spinjana-Matei [*O. Spineanu-Matei*] (referente), Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], S. Rodins [*S. Rodin*] un L. S. Rosi [*L. S. Rossi*],

ģenerālvokāts: P. Pikamēe [*P. Pikamäe*],

sekretāre: M. Sekežiņska [*M. Siekierzyńska*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2023. gada 30. marta tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

– *Provident Polska S.A.* vārdā – *M. Modzelewska de Raad*, advokat, *A. Salbert* un *B. Wodzicki*, *radcowie prawni*,

* Tiesvedības valoda – poļu.

- Polijas valdības vārdā – *B. Majczyna, M. Kozak* un *S. Żyrek*, pārstāvji,
 - Eiropas Komisijas vārdā – *M. Brauhoff* un *N. Ruiz García*, pārstāvji,
- noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2023. gada 22. jūnija tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) 3. panta 1. punktu, 6. panta 1. punktu un 7. panta 1. punktu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar trim tiesvedībām attiecīgi starp ZL, KU un KM, no vienas puses, un *Provident Polska S.A.*, no otras puses, par dažādu noteikumu spēkā esamību patēriņa kredītlīgumos, kurus ZL, KU un KM ir noslēguši ar *Provident Polska* vai citu sabiedrību, kuras tiesības tā ir pārņēmusi.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts noteic:
“Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.”
- 4 Šis direktīvas 4. pants noteic:
“1. Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.
2. Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā.”
- 5 Saskaņā ar minētās direktīvas 6. panta 1. punktu:
“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”

6 Šīs pašas direktīvas 7. panta 1. punkts noteic:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

7 Direktīvas 93/13 8. pants paredz:

“Dalībvalstis var ieviest vai saglabāt stingrākus Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu augstāku patērētāja aizsardzības līmeni.”

Polijas tiesības

Civilkodekss

8 1964. gada 23. aprīļa *ustawa – Kodeks cywilny* (Civilkodekss) (*Dz. U.* Nr. 16, 93. pozīcija), redakcijā, kas bija spēkā pamatlīetas faktu rašanās laikā (turpmāk tekstā – “Civilkodekss”), 58. pants noteic:

“§ 1. Tiesisks darījums, kas ir pretrunā likumam vai kura mērķis ir apiet likumu, nav spēkā, ja vien attiecīgajā tiesību normā nav paredzēts citādi, it īpaši, ja tajā ir paredzēts, ka spēkā neesošie tiesiskā darījuma noteikumi tiek aizstāti ar atbilstošajām likuma normām.

§ 2. Tiesisks darījums nav spēkā, ja tas ir pretrunā sociālajām normām.

§ 3. Tikai vienas tiesiskā darījuma daļas spēkā neesamības gadījumā pārējās tiesiskā darījuma daļas paliek spēkā, ja vien no apstākļiem neizriet, ka tiesiskais darījums netiktu izpildīts, ja nebūtu par spēkā neesošām atzīto tiesību normu.”

9 Šī kodeksa 385¹. panta 1. un 2. punkts noteic:

“§ 1. Patērētāju līguma noteikumi, kuri nav tikuši atsevišķi apspriesti, patērētājam nav saistoši, ja tajos viņa tiesības un pienākumi ir noteikti pretēji labiem tikumiem, būtiski apdraudot viņa intereses (prettiesiski noteikumi). Tas neattiecas uz noteikumiem, kuros ir noteikti pušu pamatpienākumi, tostarp cena vai atlīdzība, ja tie ir formulēti nepārprotami.

§ 2. Ja kāds līguma noteikums patērētājam nav saistošs saskaņā ar 1. punktu, pārējā daļā līgums turpina būt pusēm saistošs.”

10 Minētā kodeksa 405. pants paredz:

“Ikvienai personai, kas bez tiesiska pamata ir saņēmusi mantisku ieguvumu uz citas personas rēķina, ir pienākums atdot minēto ieguvumu, sniedzot izpildījumu natūrā un, ja tas nav iespējams, atlīdzināt tā vērtību.”

11 Civilkodeksa 410. pants ir izteikts šādi:

“1. Iepriekšējo pantu noteikumi citastarp ir piemērojami nepamatota izpildījuma gadījumā.

2. Izpildījums ir nepamatots, ja personai, kas to veikusi, vispār nebija pienākuma to veikt vai tai nebija pienākuma to veikt attiecībā pret personu, kurai tas ticis veikts, vai ja izpildījuma pamatojums ir zudis, vai ja izpildījuma mērķis nav sasniegts, vai arī ja tiesību akts, kurā prasīts izpildījums, ir spēkā neesošs un nav kļuvis spēkā esošs pēc izpildījuma veikšanas.”

12 Šā kodeksa 720. panta 1. punkts noteic:

“Atbilstoši aizdevuma līgumam aizdevējs apņemas nodot aizņēmējam īpašumtiesības uz noteiktu naudas summu vai to lietu daudzumu, ko nosaka tikai pēc to veida, un aizņēmējs apņemas atmaksāt to pašu naudas summu vai atdot tāda paša veida un skaita lietas.”

Civilprocesa kodekss

13 1964. gada 17. novembra *ustawa – Kodeks postępowania cywilnego* (Civilprocesa kodekss) (*Dz. U.* Nr. 43, 296. pozīcija), redakcijā, kas bija spēkā pamatlietas faktu rašanās laikā (turpmāk tekstā – “Civilprocesa kodekss”), 189. pants paredz:

“Prasītājs var lūgt tiesai konstatēt tiesisku attiecību vai tiesību esamību vai neesamību, ja vien viņam ir interese celt prasību.”

14 Saskaņā ar šā kodeksa 316. panta 1. punktu:

“Pēc tiesas sēdes slēgšanas tiesa pasludina spriedumu, balstoties uz situāciju, kas pastāv tiesas sēdes slēgšanas brīdī; it īpaši tas, ka tiesvedības laikā parāds ir kļuvis pieprasāms, nav pretrunā spriedumam, kurā piespriests to samaksāt.”

Patēriņa kredīta likums

15 2011. gada 12. maija *ustawa o kredycie konsumenckim* (Patēriņa kredīta likums) (*Dz. U.* Nr. 126, 715. pozīcija), redakcijā, kas bija piemērojama pamatlīetu faktu norises laikā, 3. pants noteic:

“1. Ar “patēriņa kredītīgumu” saprot kredītīgumu par summu, kas nepārsniedz 255 550 [Polijas zlotu (PLN)], vai summu, kas izteikta ārvalstu valūtā, ko kreditors izsniedz vai sola izsniegt patērētājam savas saimnieciskās darbības ietvaros.

2. Patēriņa kredītīgums tostarp ir:

1) aizdevuma līgums;

[..].”

16 Šī likuma, redakcijā, kas bija piemērojama pamatlietas faktu norises laikā, 30. panta 1. punkts noteic:

“Patēriņa kredītīgumā ir jānorāda:

[..]

3) līguma darbības laiks;

[..]

8) kredīta atmaksas termiņi un noteikumi [..]

[..].”

Pamatlietas un prejudiciālie jautājumi

- 17 ZL, KU un KM noslēdza patēriņa kredītlīgumus ar *Provident Polska* vai citu sabiedrību, kuras tiesību pārņēmēja ir *Provident Polska*.
- 18 2019. gada 11. septembrī ar ZL noslēgtais līgums attiecas uz aizdevumu 8100 PLN (aptuveni 1810 EUR) apmērā ar gada procentu likmi 10 %. Saskaņā ar šo līgumu kopējā maksājamā summa ir 15 531,73 PLN (aptuveni 3473 EUR), kura ir jāsamaksā 90 iknedēļas maksājumos aptuveni 172 PLN (aptuveni 38 EUR) apmērā.
- 19 Kopējā maksājamā summa papildus aizdevuma summai 8100 PLN (aptuveni 1810 EUR) apmērā ietver kopējās aizdevuma izmaksas, kas jāsedz aizņēmējam, 7431,73 PLN (aptuveni 1662 EUR) apmērā. Šīs kopējās izmaksas veido, pirmām kārtām, procenti 1275,73 PLN (aptuveni 285 EUR) apmērā un, otrām kārtām, ar procentiem nesaistītas izmaksas 6156 PLN (aptuveni 1377 EUR) apmērā, proti, “komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu” 4050 PLN (aptuveni 906 EUR) apmērā, “lietas sagatavošanas maksa” 40 PLN (aptuveni 9 EUR) apmērā un “maksa par elastīgu atmaksas grafiku” 2066 PLN (aptuveni 462 EUR) apmērā.
- 20 Šim “elastīgajam atmaksas grafikam”, kurš aizņēmējam bija jāapstiprina, ir divas daļas. Pirmām kārtām, tas aizņēmējam ar zināmiem nosacījumiem piešķir iespēju atlikt līdz četriem maksājumiem, kuri tiek pārnesti uz parastā atmaksas perioda beigām, nepalielinot procentus. Otrām kārtām, tas ietver “atmaksas pienākuma atcelšanas garantiju”, ar kuru aizdevējs atsakās no jebkādiem prasījumiem, kas vēl ir maksājami saskaņā ar aizdevuma līgumu, aizņēmēja nāves gadījumā šī līguma darbības laikā.
- 21 Saskaņā ar attiecīgā aizdevuma līguma 6.a punktu summas, kas maksājamas 90 nedēļas maksājumos, ir maksājamas vienīgi skaidrā naudā kreditora pārstāvim, kad viņš apmeklē aizņēmēju viņa dzīvesvietā.
- 22 Ar KU 2020. gada 13. oktobrī noslēgtais līgums attiecas uz aizdevumu 6240 PLN (aptuveni 1395 EUR) apmērā ar gada procentu likmi 7,2%. Šo summu veido 6000 PLN (aptuveni 1342 EUR), kas izsniegta skaidrā naudā, un 240 PLN (aptuveni 53 EUR), attiecībā uz kuriem šajā līgumā ir precizēts, ka tā ir pārskaitīta uz kontu saskaņā ar aizdevuma pieprasījumā sniegtajiem aizņēmēja norādījumiem. Saskaņā ar minēto līgumu maksājamā summa kopā ir 9450,71 PLN (aptuveni 2113 EUR), par ko ir jāveic 60 iknedēļas maksājumi aptuveni 157 PLN (aptuveni 35 EUR) apmērā.
- 23 Kopējā maksājamā summa papildus aizņēmuma summai 6240 PLN (aptuveni 1395 EUR) apmērā ietver arī kopējās aizņēmuma izmaksas, kas jāsedz aizņēmējam, 3210,71 PLN (aptuveni 718 EUR) apmērā. Šīs kopējās izmaksas veido, pirmām kārtām, procenti 385,87 PLN (aptuveni 86 EUR) apmērā un, otrām kārtām, ar procentiem nesaistītas izmaksas 2824,84 PLN (aptuveni 632 EUR) apmērā, proti, “komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu” 556,96 PLN (aptuveni 125 EUR), “lietas sagatavošanas maksa” 40 PLN (aptuveni 9 EUR) apmērā un “maksa par elastīgu atmaksas grafiku” 2227,88 PLN (aptuveni 498 EUR) apmērā.

- 24 Minētajā līgumā ir paredzēts, ka iknedēļas maksājumi ir jāveic aizņēmēja dzīvesvietā saskaņā ar kārtību, kas ir identiska šī sprieduma 21. punktā aprakstītajai.
- 25 Ar KM 2019. gada 7. augustā noslēgtais līgums attiecas uz aizdevumu 6000 PLN (aptuveni 1343 EUR) apmērā ar gada procentu likmi 10 %. Saskaņā ar šo līgumu kopējā maksājamā summa ir 12 318,03 PLN (aptuveni 2757 EUR), kura ir jāsamaksā 27 ikmēneša maksājumos aptuveni 456 PLN (aptuveni 102 EUR) apmērā.
- 26 Kopējā maksājamā summa papildus aizdotajai summai 6000 PLN (aptuveni 1343 EUR) apmērā ietver kopējās aizņēmuma izmaksas, kas jāsedz aizņēmējam, 6318,03 PLN (aptuveni 1414 EUR) apmērā. Šīs kopējās izmaksas veido, pirmām kārtām, procenti 793,83 PLN (aptuveni 178 EUR) apmērā un, otrām kārtām, ar procentiem nesaistītas izmaksas, proti, “komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu” 4143,15 PLN (aptuveni 927 EUR) apmērā un “lietas sagatavošanas maksa” 1381,05 PLN (aptuveni 309 EUR) apmērā.
- 27 ZL, KU un KM katrs savā vārdā vērsās *Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie* (Varšavas centra rajona tiesa Varšavā, Polija), kas ir iesniedzējtiesa, ar prasībām saistībā ar līgumiem, ko viņi noslēguši ar *Provident Polska*, attiecīgi 2021. gada 15. aprīlī, 17. maijā un 14. septembrī.
- 28 Pēdējā procesuālo rakstu stadijā iesniedzējtiesā katrs no viņiem būtībā lūdza konstatēt, ka aizdevuma līguma, kurš uz tiem attiecas, noteikumi par kredīta izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, viņiem nav piemērojami to negodīgā rakstura dēļ, ņemot vērā šo maksu un komisijas maksu acīmredzami pārmērīgo un nesaprātīgo apmēru. Šīs maksas un komisijas maksas esot nesamērīgas ar aizdoto summu un faktiski esot aizdevēja galvenais ienākumu avots.
- 29 KU prasība attiecas arī uz summu 240 PLN (aptuveni 53 EUR), kas minēta aizdevuma līgumā, kurš uz viņu attiecas, kā summa, kas pārskaitīta uz kontu saskaņā ar aizņēmēja norādījumiem, ko tas sniedzis aizdevuma pieprasījumā.
- 30 *Provident Polska* lūdz noraidīt ZL, KU un KM prasības un pret katru no tiem ir cēlusi pretprasību, lūdzot piespriest tām samaksāt vēl nesamaksātās aizdevuma līgumā paredzētās summas, ko veido daļa izmaksu un komisijas maksas. Prasītāji pamatlietā lūdz noraidīt šo pretprasību.
- 31 Pirmkārt, iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikumus, kas nosaka pārdevējam vai piegādātājam maksājamo maksu vai komisijas maksu, var atzīt par negodīgiem, pamatojoties tikai uz to, ka šīs maksas vai komisijas maksas ir acīmredzami pārmērīgas attiecībā pret pārdevēja vai piegādātāja sniegto izpildījumu.
- 32 Šajā ziņā tā norāda, ka ir normāli, ka kredītiestāde cenšas segt pamatdarbības izmaksas, kā arī saistību neizpildes risku un gūt peļņu. Tomēr tai šķiet, ka pamatlietās atlīdzība, ko aizdevējs saņem salīdzinoši īsā laikposmā, pārsniedz normālu apmēru, jo šī atlīdzība atbilst vairākiem desmitiem procentpunktu no aizdotās summas vai pat gandrīz sasniedz šo summu.
- 33 Tā uzskata, ka izmaksas, kas saistītas ar “elastīgo atmaksas grafiku” un “komisijas maksu par aizdevuma piešķiršanu”, ir ļoti augstas un neatbilst reālam pakalpojumam un ka reālās izmaksas, kas tiek segtas ar “lietas sagatavošanas maksu”, ir nenozīmīgas. Tā norāda, ka šie izdevumi tāpat kā “komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu” galu galā attiecas tikai uz konkrētā aizdevuma piešķiršanu.

- 34 To datu pārbaude, kas saistīti ar pamatlietām, kā arī aptuveni ar desmit citām lietām, kurās dažādas tās tiesas palātas, kurā ietilpst iesniedzējtiesa, nesen pasludinājušas nolēmumus, iesniedzējtiesai liek uzskatīt, ka atbildētājas pamatlietās ekonomiskais modelis var izpausties kā aizdevumu piešķiršana nelielā apmērā uz īsiem laikposmiem, gūstot peļņu ne tikai no procentiem, bet galvenokārt no kredīta izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, parasti 70 līdz 90 % apmērā no aizdotās summas.
- 35 Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka ievērojama daļa no atbildētājas pamatlietā piešķirtajiem aizdevumiem attiecas uz tām pašām personām. Šajā ziņā tā uzskata, ka ir vispārzināms, ka personas, kas paraksta līgumus par īstermiņa aizdevumiem, parasti ir personas, kurām ir grūtības pārvaldīt savas finanses un kuras tādēļ, ka nevar saņemt aizdevumu no bankas, vērsas pie kredītiestādēm, kas izsniedz aizdevumus ar ļoti nelabvēlīgiem nosacījumiem un kuru izmaksas ir tik lielas, ka aizņēmējiem bieži vien nav cita risinājuma kā vien noslēgt jaunu aizdevuma līgumu, lai atmaksātu iepriekšējo, un šādi viņš nonāk “parādu spirālē” par pieaugošām summām, kas beigās ievērojami pārsniedz sākotnējo aizņēmuma summu.
- 36 Otrkārt, iesniedzējtiesa jautā, vai Civilprocesa kodeksa 189. pants un 316. panta 1. punkts, kā tos interpretējusi *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija), atbilst Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktam un efektivitātes principam.
- 37 Saskaņā ar šīm Civilprocesa kodeksa normām prasība par fakta konstatēšanu var tikt apmierināta tikai tad, ja prasītājs pierāda, ka tam ir interese celt prasību un ka šī interese saglabājas līdz tiesvedības pabeigšanai. Iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) judikatūru šāda interese pastāv, ja juridiskās situācijas noskaidrošana ir objektīvi pamatota ar šaubām un ir nepieciešama. Tas esot izslēgts citastarp tad, ja norādīto tiesību pilnīgāka aizsardzība var tikt iegūta, ceļot citu prasību tiesā, piemēram, tādēļ, ka ir aizskartas šīs tiesības un šīs tiesības pašas par sevi rada aizsargājamas tiesības uz sniegumu.
- 38 Parādnieka gadījumā interese, lai tiktu konstatēts viņa saistību apjoms vai pat esamība, viņam esot tik ilgi, kamēr viņa kreditors nav pieprasījis šo saistību izpildi. Ja šī izpilde ir tikusi pieprasīta, parādniekam esot jānodrošina sava aizstāvība procedūrā saistībā ar šo izpildes pieprasījumu. Tāpat, ja parādnieks ir samaksājis summu, izpildot pienākumu, kuru tas uzskata par apšaubāmu, viņam esot iespēja celt plašāku prasību, nevis tikai prasību par fakta konstatēšanu, proti, prasību par nepamatotu maksājumu atgūšanu.
- 39 Iesniedzējtiesas jautājuma pamatā ir tas, ka, lai gan patērētājs pierāda līguma vai tā daļu nepiemērojamību vai spēkā neesamību, viņa prasība par fakta konstatēšanu ir jānoraida, ja viņš nepierāda savu interesi celt prasību. Turklāt šī jēdziena juridiskās definīcijas neesamības dēļ šajā ziņā pieņemtie nolēmumi esot atšķirīgi un tādēļ patērētājiem tie radot nenoteiktību, kuras dēļ viņi varētu vilcināties celt prasību par līguma, kas noslēgts ar pārdevēju vai piegādātāju, noteikumu negodīguma konstatēšanu, ņemot vērā risku, ka šī prasība tiks noraidīta intereses celt prasību neesamības dēļ un ka tādēļ viņiem būs jāsedz ar to saistītie tiesāšanās izdevumi.
- 40 Treškārt un visbeidzot, iesniedzējtiesa jautā, vai samērīguma principam un tiesiskās drošības principam ir pretrunā tas, ka tiek atcelti ZL un KU noslēgtie līgumi tāda noteikuma spēkā neesamības dēļ, saskaņā ar kuru iknedēļas maksājumus var veikt tikai skaidrā naudā ar *Provident Polska* pārstāvja starpniecību viņa vizītes aizņēmēja dzīvesvietā laikā. Šis noteikums esot negodīgs, jo tas aizņēmējam neradot priekšrocību, bet gan traucējot veikt iknedēļas atmaksu, izmantojot

parastos bankas maksājumus, un tas esot izskaidrojams tikai ar šī noteikuma aizdevējam sniegto iespēju izdarīt emocionālu spiedienu uz aizņēmēju. Tādēļ minētais noteikums viņam neesot saistošs.

- 41 Iesniedzējtiesa šajā ziņā norāda, ka noteikuma, kurā ir paredzēta aizdevuma atmaksas kārtība, negodīgā elementa svītrosana nozīmētu šī noteikuma satura pārskatīšanu, ietekmējot tā būtību, un tādēļ šim noteikumam pilnībā nebūtu jābūt saistošam patērētājam. Ja nebūtu minētā noteikuma, attiecīgie līgumi vairs nevarētu tikt izpildīti, jo tajos vairs nebūtu nevienas normas par atmaksāšanas kārtību un tos nebūtu iespējams interpretēt tādējādi, ka tie ļauj veikt atmaksu ar bankas pārskaitījumu, jo puses vienojušās izslēgt šādu atmaksāšanas veidu. Turklāt neesot jāpiemēro dispozitīvas valsts tiesību normas tādēļ, ka neiespējamība izpildīt attiecīgos līgumus neradot attiecīgajiem patērētājiem īpaši kaitīgas sekas, jo tiem būtu jāatmaksā tikai aizdevuma pamatsumma.
- 42 Šādos apstākļos *Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie* (Varšavas centra rajona tiesa Varšavā) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ļauj par negodīgu atzīt tādu līguma noteikumu, kurā ir noteikta pārdevēja vai piegādātāja maksa vai komisijas maksa, kas ir acīmredzami nesamērīga ar tā piedāvāto pakalpojumu?
- 2) Vai Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts un efektivitātes princips ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem pretrunā ir valsts tiesību normas vai to interpretācija judikatūrā, saskaņā ar kuru priekšnoteikums, lai apmierinātu patērētāja prasību pret pārdevēju vai piegādātāju par līguma vai tā daļas, kurā ir ietverti negodīgi līguma noteikumi, atzīšanu par spēkā neesošu vai nepiemērojamu, ir patērētāja intereses celt prasību esamība?
- 3) Vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts un efektivitātes, samērīguma un tiesiskās drošības principi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie ļauj atzīt, ka aizdevuma līgums, kurā par negodīgu atzīts tikai viens noteikums [...] par aizdevuma atmaksas kārtību, nevar turpināt pusēm būt saistošs bez šī negodīgā noteikuma un tā tad nav spēkā?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 43 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka par negodīgu var būt uzskatāms starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtā aizdevuma līguma noteikums par izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, kurā ir paredzēts, ka patērētājs veic maksājumus vai maksā komisijas maksu, kuru apmērs acīmredzami nav samērīgs ar pretī sniegto pakalpojumu.
- 44 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu līguma noteikumu, par kuru nav bijusi atsevišķa apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

- 45 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru izvērtējums, vai pastāv varbūtēja ievērojama nelīdzsvarotība, neaprobežojas ar kvantitatīvu ekonomisku vērtējumu, kas balstās uz salīdzinājumu starp, no vienas puses, darījuma priekšmeta kopējo summu un, no otras puses, maksām, kuras no patērētāja ir iekasējamas uz šā līguma noteikuma pamata. Ievērojama nelīdzsvarotība var izrietēt jau vien no pietiekami būtiskās tās tiesiskās situācijas ietekmēšanas, kurā patērētājs kā attiecīgā līguma puse ir nostādīts saskaņā ar piemērojamajām valsts tiesību normām, neatkarīgi no tā, vai šī ietekmēšana izpaužas kā to tiesību ierobežojums, kuras viņam saskaņā ar šīm tiesību normām izriet no attiecīgā līguma, vai kā šķērslis šo tiesību īstenošanai vai arī kā viņam uzlikts papildu pienākums, kurš valsts tiesību normatīvajos aktos nav paredzēts (spriedumi, 2019. gada 3. oktobrī, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 51. punkts, un 2023. gada 16. marts, *Caixabank* (Komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu), C-565/21, EU:C:2023:212, 51. punkts).
- 46 No šīs judikatūras izriet, ka valsts tiesa, ja tā konstatē, ka kvantitatīvs ekonomisks vērtējums neliecina par ievērojamu nelīdzsvarotību, nevar savā vērtējumā ietvert tikai šo aspektu. Šādā gadījumā tai ir jāpārbauda, vai šāda nelīdzsvarotība izriet no cita elementa, piemēram, no valsts tiesībām izrietošu tiesību ierobežojuma vai papildu pienākuma, kas šajās tiesībās nav paredzēts.
- 47 Savukārt, ja kvantitatīvs ekonomisks vērtējums liecina par ievērojamu nelīdzsvarotību, to var konstatēt, nepārbaudot citus elementus. Kredītlīguma gadījumā šādu konstatējumu var izdarīt it īpaši tad, ja pakalpojumi, kas sniegti, pretim saņemot atlīdzību par izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, neizriet pamatoti no pakalpojumiem, kas sniegti saistībā ar šī līguma noslēgšanu vai pārvaldību, vai ja summas, kas jāsedz patērētājam saistībā ar izmaksām par aizdevuma piešķiršanu un pārvaldību, šķiet acīmredzami nesamērīgas ar aizdoto summu. Iesniedzējtiesai šajā ziņā ir jāņem vērā citu līguma noteikumu iedarbība, lai noteiktu, vai minētie noteikumi rada ievērojamu nelīdzsvarotību par sliktu aizņēmējam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. septembris, *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 un C-252/19, EU:C:2020:631, 95. punkts).
- 48 Šajā lietā iesniedzējtiesa pauž šaubas par to, vai ir samērīga attiecība starp katram prasītājam pamatlietā aizdoto summu un kopējo ar procentiem nesaistīto izmaksu summu, kas tam ir jāsedz, jo šī pēdējā minētā summa šķiet acīmredzami nesamērīga gan ar pakalpojumiem, kas parasti ir raksturīgi kredīta piešķiršanai un pārvaldīšanai, gan ar piešķirto kredītu summām. No šī sprieduma iepriekšējā punktā atgādinātās judikatūras izriet, ka šāds konstatējums var liecināt par ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta izpratnē.
- 49 Tomēr iesniedzējtiesai vispirms ir jāpārbauda, vai attiecīgo līguma noteikumu par kredīta izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, iespējamā negodīguma pārbaude nav izslēgta saskaņā ar Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktu.
- 50 Proti, saskaņā ar šo tiesību normu, neskarot šīs direktīvas 8. pantu, līguma noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta noteikšanu, ne arī uz cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkārši, skaidri saprotamā valodā.
- 51 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka kredīta piešķiršanas komisijas maksa, ar ko sedz atlīdzību par pakalpojumiem, kas saistīti ar aizdevuma vai kredīta izpēti, piešķiršanu vai apstrādi, vai par citiem līdzīgiem pakalpojumiem, kuri raksturīgi aizdevēja darbībai, ko izraisījusi aizdevuma vai kredīta piešķiršana, nevar tikt uzskatīta par tādu, kas ietilpst pamatsaistībās, kuras izriet no kredītlīguma (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 16. marts, *Caixabank* (Komisijas maksa par aizdevuma piešķiršanu), C-565/21, EU:C:2023:212, 22. un 23. punkts).

- 52 Turpretim līguma noteikumi par patērētāja pretizpildījumu aizdevējam vai noteikumi, kuri ietekmē cenu, kas aizņēmējam faktiski jāmaksā aizdevējam, principā ietilpst otrajā līguma noteikumu kategorijā, kas ir minēta Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā attiecībā uz jautājumu par to, vai šī pretizpildījuma apmērs vai cena, kā tā ir noteikta līgumā, ir atbilstoša aizdevēja pretizpildījuma veidā sniegtajam pakalpojumam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 35. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 53 Polijas valdība tomēr norāda, ka Civill kodeksa 3851. panta 1. punktā, ar kuru Polijas tiesībās ir transponēts Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkts, ir atļauts pārbaudīt cenas un pakalpojuma attiecību, ja runa ir par noteikumiem, kas nav saistīti ar pušu galveno sniegumu, tādējādi radot plašāku patērētāja aizsardzību. Tā kā ar šādu valsts tiesību normu minētajā 4. panta 2. punktā noteiktajam izņēmumam patiešām ir piešķirta šaurāka piemērojamība, ļaujot veikt plašāku pārbaudi par līguma noteikumu, kuri ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā, iespējamo negodīgo raksturu, kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai, tā veicina šajā direktīvā paredzētā patērētāju aizsardzības mērķa īstenošanu un ir pamats šīs direktīvas 8. pantā dalībvalstīm piešķirtajai iespējai pieņemt vai saglabāt stingrākus noteikumus, lai nodrošinātu augstāku patērētāja aizsardzības līmeni (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. septembris, *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 un C-252/19, EU:C:2020:631, 83.–85. punkts).
- 54 Turklāt, ja valsts tiesā tiek apgalvots, ka šāds noteikums ir negodīgs tādēļ, ka aizdevējs faktiski nav sniedzis tādu pakalpojumu, kas varētu būt pretizpildījums tajā paredzētajai komisijas maksai, šis jautājums neattiecas uz komisijas naudas summas atbilstību jebkādam pakalpojumam un tādējādi neietilpst Direktīvas 93/13 4. panta 2. punkta piemērošanas jomā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei*, C-143/13, EU:C:2015:127, 70. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 55 Turklāt valsts tiesai ir jāpārbauda, vai patērētājs ir bijis informēts par pamatojumu, kāpēc šāda komisijas maksa ir jāveic (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 41. punkts).
- 56 Visbeidzot ir jānorāda, ka Direktīvas 93/13 4. panta 2. punktā paredzētais izņēmums katrā ziņā neietekmē šajā tiesību normā noteiktās pārskatāmības prasības ievērošanu, kurai ir tāds pats tvērums kā šīs direktīvas 5. pantā minētajai prasībai un kura ir jāsaprot kā prasība ne tikai, lai attiecīgais noteikums patērētājam būtu saprotams gramatiski, bet arī lai patērētājs, pamatojoties uz precīziem un saprotamiem kritērijiem, varētu novērtēt ekonomiskās sekas, kas viņam no tā izriet (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 36. un 37. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 57 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, tā kā aizdevējam nav līgumā jānorāda visu kā pretizpildījumu par dažos līguma noteikumos paredzētajām maksām vai komisijas maksām sniegto pakalpojumu raksturs, ir svarīgi, pirmām kārtām, lai faktiski sniegto pakalpojumu raksturs būtu lielā mērā saprotams vai izsecināms no līguma kopumā un, otrām kārtām, lai patērētājs varētu pārbaudīt, ka dažādas veicamās maksas vai apmaksājami pakalpojumi nepārklājas. Šī pārbaude ir jāveic, ņemot vērā visus atbilstošos faktiskos apstākļus, tostarp ne tikai attiecīgā līguma noteikumus, bet arī reklāmu un informāciju, ko aizdevējs ir sniedzis, apspriežot līgumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss un CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 44. un 45. punkts).
- 58 No tā izriet, ka, ja iesniedzējtiesa konstatētu, ka attiecīgie noteikumi nav formulēti vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, to iespējama negodīgums katrā ziņā būtu jānovērtē, pat ja šī tiesa turklāt uzskatītu, ka šie noteikumi ir līguma galvenā priekšmeta daļa vai ka tie faktiski ir

apstrīdēti, ņemot vērā cenas vai atlīdzības atbilstību pretī sniegtajiem pakalpojumiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei*, C-143/13, EU:C:2015:127, 72. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 59 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, ciktāl aizdevuma līguma, kas noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, noteikuma par izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, iespējami negodīgā rakstura pārbaude nav izslēgta saskaņā ar šīs direktīvas 4. panta 2. punktu kopsakarā ar tās 8. pantu, šāda noteikuma negodīgumu var konstatēt, ņemot vērā faktu, ka šajā noteikumā ir paredzēts, ka patērētājs veic maksājumus vai samaksā komisijas maksu, kuru apmērs acīmredzami nav samērīgs ar pretim sniegto pakalpojumu.

Par otro jautājumu

- 60 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts efektivitātes principa gaismā ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kā tas ir interpretēts judikatūrā, kurā, lai varētu apmierināt patērētāja prasību konstatēt, ka līgumā, kas noslēgts ar pārdevēju vai piegādātāju, ietvertais negodīgais noteikums nav piemērojams, ir jāsniedz pierādījums par interesi celt prasību, ja tiek uzskatīts, ka šāda interese nepastāv tad, ja patērētājs var izmantot citu, lielāku aizsardzības iespēju sniedzošu tiesību aizsardzības līdzekli, tostarp prasību par nepamatotu maksājumu atgūšanu, vai tad, ja viņš uz to, ka tas nav piemērojams, var atsaukties aizstāvībā saistībā ar pretprasību par izpildi, ko, pamatojoties uz šo noteikumu, pret viņu ir cēlis šis pārdevējs vai piegādātājs.
- 61 Vispirms ir jāatgādina: tā kā šajā jautājumā nav īpaša Savienības tiesiskā regulējuma, Direktīvā 93/13 paredzētā patērētāju aizsardzības īstenošanas kārtība saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu ir attiecināma uz to iekšējo tiesību sistēmu. Tomēr šī kārtība nedrīkst būt mazāk labvēlīga par to, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas (līdzvērtības princips), un tā nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināšu to tiesību īstenošanu, kas ir piešķirtas ar Savienības tiesībām (efektivitātes princips) (spriedums, 2023. gada 13. jūlijs, *CAJASUR Banco*, C-35/22, EU:C:2023:569, 23. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 62 Tādēļ, ja vien tiek ievēroti šie abi principi, jautājums par patērētāja interesi celt prasību saistībā ar prasību konstatēt negodīgu noteikumu nepiemērojamību, kā arī par tiesāšanās izdevumu segšanu saistībā ar šādu prasību ietilpst dalībvalstu procesuālajā autonomijā.
- 63 Konkrētāk, attiecībā uz efektivitātes principu, kas ir vienīgais no minētajiem principiem, uz kuru ir norādīts šajā jautājumā, jāatzīmē – katrs gadījums, kad rodas jautājums, vai valsts procesuālo tiesību norma nepadara neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinā Savienības tiesību piemērošanu, ir jāizvērtē, ņemot vērā šīs tiesību normas vietu visā procedūrā, kā arī procedūras norisi un īpatnības dažādās valsts tiesu instancēs. Šādā perspektīvā attiecīgā gadījumā ir jāņem vērā principi, kas ir valsts tiesu sistēmas pamatā, piemēram, tiesību uz aizstāvību aizsardzība, tiesiskās drošības princips un pienācīga tiesvedības norise (spriedums, 2023. gada 13. jūlijs, *CAJASUR Banco*, C-35/22, EU:C:2023:569, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 64 Turklāt, ņemot vērā sabiedrības interešu, ko veido patērētāju – kuri attiecībā pret pārdevējiem vai piegādātājiem ir neizdevīgākā situācijā – aizsardzība, raksturu un nozīmi, Direktīvā 93/13, kā izriet no tās 7. panta 1. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās divdesmit ceturto apsvērumu, dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt adekvātus un efektīvus līdzekļus, lai novērstu negodīgu

noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos (spriedums, 2023. gada 13. jūlijs, *CAJASUR Banco*, C-35/22, EU:C:2023:569, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 65 Tādējādi minētā direktīva dod patērētājam tiesības vērsties tiesā, lai konstatētu līguma, ko ar viņu noslēdzis pārdevējs vai piegādātājs, noteikuma negodīgumu un tā nepiemērojamību (spriedums, 2020. gada 16. jūlijs, *Caixabank* un *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 un C-259/19, EU:C:2020:578, 98. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 66 Turklāt dalībvalstu pienākums paredzēt procesuālos noteikumus, kuri ļauj nodrošināt tiesību, kas indivīdiem izriet no Direktīvas 93/13, ievērošanu attiecībā uz negodīgu noteikumu izmantošanu, nozīmē nodrošināt efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kā paredzēts arī Hartas 47. pantā. Šī aizsardzība ir jāpiemēro, it īpaši definējot procesuālos noteikumus attiecībā uz prasībām, kas celtas, pamatojoties uz Savienības tiesībām. Tomēr patērētāju aizsardzība nav absolūta. Tādējādi tas, ka konkrētajā tiesvedībā ir paredzētas dažas procesuālās prasības, kuras patērētājam ir jāievēro, lai aizstāvētu savas tiesības, nenozīmē arī, ka viņam būtu liegtas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 49. un 50. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 67 Šai ziņā ir jānorāda, ka intereses celt prasību esamība ir pirmais un būtiskākais nosacījums, lai varētu celt prasību tiesā (spriedums, 2017. gada 23. novembris, *Bionorica* un *Diapharm*/Komisija, C-596/15 P un C-597/15 P, EU:C:2017:886, 83. punkts). It īpaši izvairoties no tā, ka tiesas pārpludina prasības, kuru mērķis faktiski ir iegūt juridiskas konsultācijas, prasība par interesi celt prasību atbilst vispārējām labas tiesu pārvaldības interesēm un var būt svarīgāka par konkrētām interesēm (pēc analogijas skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 51. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 68 Tādēļ – kā ģenerālvokāts būtībā ir norādījis secinājumu 30.–32. punktā – ir jāuzskata, ka šāda prasība principā ir legītīma.
- 69 Tikai tad, ja procesuālie noteikumi būtu tik sarežģīti un tajos būtu ietvertas tik smagas prasības, ka tie pārsniegtu to, kas ir nepieciešams mērķa sasniegšanai, šie noteikumi nesamērīgi ietekmētu patērētāja tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 31. maijs, *Sziber*, C-483/16, EU:C:2018:367, 52. punkts) un līdz ar to būtu pretrunā efektivitātes principam, jo tie pārmērīgi apgrūtinātu patērētājiem ar Direktīvu 93/13 piešķirto tiesību īstenošanu.
- 70 Šajā lietā no Tiesas rīcībā esošās informācijas izriet, ka patērētāji, kas ir prasītāji pamatlietā, jau bija daļēji izpildījuši attiecīgajos noteikumos paredzētos pienākumus brīdī, kad cēla prasības, lai konstatētu to negodīgumu. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa, šķiet, norāda, ka, ņemot vērā atbilstošās valsts tiesību normas, kā tās ir interpretētas valsts judikatūrā, tajā celtās prasības par fakta konstatēšanu būtu jānoraida intereses celt prasību neesamības dēļ un patērētājiem būtu jāpiespriež atlīdzināt ar šīm prasībām saistītos tiesāšanās izdevumus divu iemeslu dēļ.
- 71 Pirmkārt, ja persona jau ir izpildījusi (šajā gadījumā daļēji) līgumsaistības, tas, ka nepastāv interese celt prasību par šāda pienākuma neesamības konstatēšanu, izrietot no tā, ka šī persona var celt prasību, kas uzskatāma par tādu, kura nodrošina lielāku tiesību aizsardzību, proti, prasību par nepamatotu maksājumu atgūšanu, ar kuru tā varētu panākt, ka otrai līgumslēdzējai pusei tiek piespriests tai atmaksāt summas, kas samaksātas, izpildot strīdīgās saistības.

- 72 Otrkārt, ja persona apstrīd, ka pastāv saistība, kuru tā vēl nav izpildījusi, kaut vai daļēji, tā zaudētu interesi celt prasību par fakta konstatēšanu, ja tās līgumpartneris ceļ prasību par šīs saistības izpildi, šajā gadījumā – pretprasību, jo aizstāvībā pret šī līgumpartnera prasību pastāv iespēja atsaukties uz attiecīgās saistības neesamību.
- 73 Polijas valdība tomēr apstrīd, ka *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa) judikatūrā par Civilprocesa kodeksa 189. panta un 316. panta 1. punkta piemērošanu būtu ietvertas iesniedzējtiesas aprakstītās sekas. Tomēr ir jāatgādina, ka saistībā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesai nav jālemj par valsts tiesību normu interpretāciju un nav jāspriež par to, vai valsts tiesas veiktā šo normu interpretācija vai piemērošana ir pareiza, jo šāda interpretācija ir valsts tiesas ekskluzīvā kompetencē (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 25. novembris, *Sociálna poisťovňa*, C-799/19, EU:C:2020:960, 44. un 45. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Tādējādi turpmāk izklāstītie apsvērumi ir formulēti, pamatojoties uz iesniedzējtiesas sniegtajām norādēm.
- 74 Pirmajā situācijā, kas minēta šī sprieduma 71. punktā, – kā ģenerālvokāts ir norādījis secinājumā 41. punktā – ja patērētāja prasība par līguma noteikumu negodīguma konstatēšanu tiktu noraidīta atbilstīgas intereses celt prasību neesamības dēļ, nevis jebkādas intereses celt prasību neesamības dēļ, tiesvedībās, kuru mērķis ir piešķirt patērētājiem Direktīvā 93/13 paredzēto aizsardzību, tiktu radīts sarežģīts, smagnējs, dārgs un tiesiski nedrošs mehānisms, un tas, pārkāpjot efektivitātes principu, varētu atturēt viņus izmantot tiesības, kas tiem izriet no šīs direktīvas.
- 75 Turklāt, kā ir uzsvērts tajā pašā ģenerālvokāta secinājumu punktā, tādā kontekstā, kāds ir pamatlietās, patērētāja prasības par fakta konstatēšanu noraidīšana un viņa pienākums celt prasību, kas sniedz labāku tiesību aizsardzību, lai gan iesniedzējtiesai katrā ziņā būs jāizvērtē juridiskā problemātika, uz kuru attiecas prasība par fakta konstatēšanu, saistībā ar pārdevēja vai piegādātāja celto pretprasību, būtu pretrunā vispārējām interesēm nodrošināt labu tiesu pārvaldību, it īpaši – procesuālās ekonomijas prasības izpildi.
- 76 Visbeidzot, ciktāl ir jāuzskata, ka otrais jautājums attiecas arī uz otro situāciju, kas minēta šī sprieduma 72. punktā, kurā patērētājs – pēc tam, kad cēlis prasību par līguma noteikuma negodīguma konstatēšanu – zaudētu interesi celt prasību tiesvedības laikā tādēļ, ka pārdevējs vai piegādātājs ceļ pretprasību, lai panāktu šajā noteikumā paredzēto saistību izpildi, tas, ka patērētāja prasība tiktu noraidīta un viņam tiktu piespriests atlīdzināt tās tiesāšanās izdevumus neatkarīgi no iespējamā minētā negodīgā noteikuma negodīguma konstatēšanas, viņam radītu vēl nepamatotāku finansiālo risku, jo šī riska iestāšanās būtu atkarīga tikai no pārdevēja vai piegādātāja procesuālās iniciatīvas. Ja saistībā ar prasītāja celto prasību radušos tiesāšanās izdevumu sadales nolēmums būtu atkarīgs no šādas pārdevēja vai piegādātāja iniciatīvas, tas varētu atturēt patērētāju no tiesību vērsties tiesā izmantošanas, lai tiktu konstatēts līguma noteikuma negodīgais raksturs un tā nepiemērojamība, un tas būtu pretrunā efektivitātes principam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 16. jūlijs, *Caixabank* un *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 un C-259/19, EU:C:2020:578, 98. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 77 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts efektivitātes principa gaismā ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kā tas ir interpretēts judikatūrā, kurā, lai varētu apmierināt patērētāja prasību konstatēt, ka līgumā, kas noslēgts ar pārdevēju vai piegādātāju, ietvertais negodīgais noteikums nav piemērojams, ir jāpierāda interese celt prasību, ja tiek uzskatīts, ka šāda interese nepastāv tad, ja patērētājs var izmantot prasību par nepamatotu

maksājumu atgūšanu, vai tad, ja viņš uz to, ka tas nav piemērojams, var atsaukties aizstāvībā saistībā ar pretprasību par izpildi, ko, pamatojoties uz šo noteikumu, pret viņu ir cēlis pārdevējs vai piegādātājs.

Par trešo jautājumu

- 78 Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts efektivitātes, samērīguma un tiesiskās drošības principu gaismā ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tas, ka starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā neesošu gadījumā, ja tiek konstatēts, ka negodīgs ir tikai tāds līguma noteikums, kurā ir noteikta konkrēta periodisko maksājumu summu samaksas kārtība, un ka minētais līgums bez šī noteikuma nevar pastāvēt.
- 79 Iesniedzējtiesa šajā ziņā norāda, ka vienīgajā noteikumā, kurā ir paredzēta visa attiecīgo aizdevumu atmaksas kārtība, kā arī attiecīgie aizdevuma maksājumu termiņi, ir ietverts nosacījums, saskaņā ar kuru patērētājs iknedēļas maksājumus var veikt tikai skaidrā naudā ar *Provident Polska* pārstāvja starpniecību, kad viņš apmeklē patērētāju viņa dzīvesvietā. Tā uzskata, ka šāds nosacījums ir negodīgs, jo būtībā tam neesot nekāda cita mērķa kā vien ļaut aizdevējam izdarīt prettiesisku spiedienu uz aizņēmēju. Tādēļ šis nosacījums un tāpat viss noteikums, kurā tas ietilpst, ir jāatzīst par spēkā neesošiem, jo iejaukšanās, atceļot minēto nosacījumu vien, nozīmētu pārskatīt šī noteikuma saturu, grozot tā būtību. Tā kā nepastāv citi noteikumi, kas ļautu noteikt šo aizdevumu atmaksāšanas kārtību, nebūtu iespējams izpildīt attiecīgos līgumus.
- 80 Runājot par tāda līguma noteikuma negodīgā rakstura konstatējumu, kurš noslēgts starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju, saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu dalībvalstis paredz, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, ar valsts tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem nav saistoši patērētājam un ka šis līgums turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.
- 81 Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru šīs tiesību normas, it īpaši tās teikuma otrās daļas, mērķis ir nevis panākt, lai par spēkā neesošu atzītu visus līgumus ar negodīgiem noteikumiem, bet gan formālo līdzsvaru, ko līgums nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstāt ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību, precizējot, ka attiecīgajam līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem kā vien tiem, kas izriet no negodīgu noteikumu izslēgšanas. Ja šis pēdējais minētais nosacījums ir izpildīts, attiecīgais līgums var tikt saglabāts, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana bez negodīgiem noteikumiem ir juridiski iespējama, un tas ir jāpārbauda saskaņā ar objektīvo pieeju (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 3. oktobris, *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 39. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 82 Šī objektīvā pieeja it īpaši nozīmē, ka vienas no līgumslēdzējām pusēm situācija nevar tikt uzskatīta par noteicošo kritēriju, kas regulē līguma, kurā ir ietverts viens vai vairāki negodīgi noteikumi, turpmāko likteni, tādēļ, vērtējot, vai šāds līgums var turpināt būt spēkā bez šiem noteikumiem, valsts tiesa nevar balstīties tikai uz to, ka minētā līguma atcelšana kopumā iespējami būs labvēlīga patērētājam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 29. aprīlis, *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 56. un 57. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 83 Pašā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta teikuma otrajā daļā nav noteikti kritēriji, kas attiecas uz iespēju šādam līgumam turpināt būt spēkā bez negodīgajiem noteikumiem, bet ir atstāts dalībvalstu ziņā valsts tiesībās noteikt kārtību, kādā tiek konstatēts līguma noteikuma negodīgais

raksturs un materializējas šīs konstatācijas konkrētās juridiskās sekas. Katrā ziņā minētajam konstatējumam ir jāļauj atjaunot tiesisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c., C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 66. punkts).

- 84 Tādēļ, ja valsts tiesa uzskata, ka, piemērojot atbilstošās valsts tiesību normas, nav iespējams saglabāt līgumu bez negodīgajiem noteikumiem, ko tas ietver, Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam principā nav pretrunā tas, ka šis līgums tiek atzīts par spēkā neesošu (spriedums, 2019. gada 3. oktobris, *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 43. punkts).
- 85 Tomēr mērķis atjaunot tiesisko un faktisko situāciju, kāda patērētājam būtu bijusi, ja negodīgā noteikuma nebūtu, ir jāīsteno, ievērojot samērīguma principu, kas ir vispārējs Savienības tiesību princips, atbilstoši kuram valsts tiesiskais regulējums, ar kuru īsteno šīs tiesības, nedrīkst pārsniegt to, kas ir nepieciešams, lai sasniegtu izvirzīto mērķi (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas), C-520/21, EU:C:2023:478, 73. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 86 Tādēļ, ja vien, atbilstoši objektīvai pieejai nosakot, kādas sekas saskaņā ar valsts tiesībām ir izdarāmas no noteikuma negodīguma konstatējuma attiecībā uz iespēju līgumam, kurā tas ietilpst, turpināt būt spēkā, valsts tiesai nav atstāta nekāda novērtējuma vai interpretācijas brīvība, tā nevar atzīt līgumu par spēkā neesošu, ja tiesiskā un faktiskā situācija, kādā patērētājs būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu, var tikt atjaunota, vienlaikus saglabājot spēkā minēto līgumu.
- 87 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka valsts tiesa var aizstāt negodīgu noteikumu ar dispozitīvu valsts tiesību normu vai normu, kas ir piemērojama attiecīgā līguma pušu vienošanās gadījumā, ar nosacījumu, ka šī aizstāšana atbilst Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta mērķim un ļauj nodibināt reālu līdzsvaru starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem. Tomēr šāda izņēmuma iespēja attiecas tikai uz gadījumiem, kad negodīgā noteikuma atzīšanas par spēkā neesošu dēļ tiesai nāktos pilnībā atcelt līgumu, radot patērētājam īpaši nelabvēlīgas sekas, ka viņš tādējādi tiktu sodīts (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank*, C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 33. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra, un 2023. gada 12. janvāris, *D.V.* (Advokāta honorāri – Stundas likmes princips), C-395/21, EU:C:2023:14, 60. punkts).
- 88 Šajā lietā iesniedzējtiesa šādu iespējamību ir noraidījusi, jo attiecīgo līgumu atzīšana par spēkā neesošiem neradītu kaitējumu patērētājiem, kuri tos ir parakstījuši.
- 89 Tāpat ir jāatgādina, ka ar Direktīvas 93/13 normām netiek pieļauts, ka par negodīgu atzītais noteikums tiek daļēji saglabāts, svītrojot daļas, kas to padara par negodīgu, ja šāda svītrosana maina minētā noteikuma saturu pēc būtības (spriedums, 2021. gada 29. aprīlis, *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 70. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 90 Tomēr tas tā nav gadījumā, ja noteikuma negodīgo elementu veido līgumiska saistība, kas nošķirama no citiem nosacījumiem un kas var būt tā negodīguma individuālas pārbaudes priekšmets (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2021. gada 29. aprīlis, *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 71. punkts), jo šādu nosacījumu, kas paredz šādu pienākumu, var uzskatīt par nodalāmu no pārējiem attiecīgā noteikuma nosacījumiem.

- 91 Proti, Direktīvā 93/13 nav prasīts, lai valsts tiesa papildus par negodīgu atzītajam noteikumam nepiemērotu arī noteikumus, kas par tādiem nav tikuši atzīti, jo likumdevēja mērķis šīs direktīvas ietvaros ir aizsargāt patērētāju un atjaunot līdzsvaru starp pusēm, nepiemērojot par negodīgiem atzītos noteikumus, taču principā vienlaikus saglabājot citu attiecīgā līguma noteikumu spēkā esamību (spriedums, 2021. gada 29. aprīlis, *Bank BPH*, C-19/20, EU:C:2021:341, 72. punkts un tajā minētā judikatūra). Šis secinājums attiecas arī uz dažādiem viena un tā paša noteikuma nosacījumiem, ja vien negodīga nosacījuma svītrosšana neapdraud pašu šī noteikuma būtību.
- 92 Šajā lietā no lēmuma lūgt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka vienīgajā noteikumā, kurā ir paredzēti visi nosacījumi saistībā ar attiecīgo aizdevumu atmaksu, piemēram, maksājamās summas un dažādi maksāšanas termiņi, ir ietverts arī nosacījums par konkrētu kārtību, kādā šie maksājumi ir jāveic, proti, aizņēmēja dzīvesvietā aizdevēja aģentam.
- 93 Neskarot vērtējumu, kas būs jāveic iesniedzējtiesai, ņemot vērā visus ar attiecīgajiem līgumiem saistītos apstākļus un atbilstošās valsts tiesību normas, ir jākonstatē, ka nosacījums, kurā ir noteikta šāda konkrēta patērētāja maksāšanas pienākuma izpildes kārtība, ir līgumisks pienākums, kas ir nošķirts no citiem šī sprieduma iepriekšējā punktā aprakstītā vienīgā noteikuma nosacījumiem, un tam ir pakārtots raksturs attiecībā pret tiem līguma elementiem, kuri definē šī noteikuma būtību, piemēram, tiem, kas attiecas uz maksājumu summu un termiņu noteikšanu. Turklāt nešķiet, ka šī nosacījuma atcelšana varētu ietekmēt pašu attiecīgā noteikuma būtību, jo patērētājam ir atmaksāšanas pienākums saskaņā ar citiem šajā noteikumā paredzētajiem nosacījumiem, izvēloties jebkuru no tiem maksāšanas veidiem, kas ir pieļaujami saskaņā ar valsts tiesībām.
- 94 Visbeidzot ir jāpiebilst, pirmām kārtām, ka tiesas konstatējuma par šāda līguma, uz kuru attiecas Direktīva 93/13, noteikuma vai attiecīgā gadījumā noteikuma elementa negodīgumu sekām principā būtu jābūt tādām, ka tiek atjaunots patērētāja tiesiskais un faktiskais stāvoklis, kāds tam būtu bijis, ja šā noteikuma vai elementa nebūtu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas), C-520/21, EU:C:2023:478, 57. punkts un tajā minētā judikatūra). Tātad efektivitātes principa ievērošana principā ir atkarīga no tādu pasākumu veikšanas, kas ļauj atjaunot šo situāciju.
- 95 Otrām kārtām, pasākumi, ar kuriem konkrēti tiek īstenots negodīgu noteikumu aizliegums, nevar tikt uzskatīti par tādiem, kas ir pretrunā tiesiskās drošības principam (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 15. jūnijs, *Bank M.* (Līguma spēkā neesamības sekas), C-520/21, EU:C:2023:478, 72. punkts). Proti, it īpaši ar nosacījumu, ka tiek piemērotas noteiktas valsts procesuālās normas, tostarp tās, kas tiesas nolēmumam piešķir *res judicata* spēku, šis princips nevar apdraudēt no Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta izrietošo patērētāju tiesību nebūt saistītiem ar noteikumu, kas tiek uzskatīts par negodīgu, būtību (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo u.c.*, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 67., 68. un 71. punkts).
- 96 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts efektivitātes, samērīguma un tiesiskās drošības principu gaismā ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tas, ka starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā neesošu gadījumā, ja tiek konstatēts, ka negodīgs ir tikai tāds līguma noteikums, kurā ir noteikta konkrēta periodisko maksājumu summu samaksas kārtība, un ka minētais līgums bez šī noteikuma nevar pastāvēt. Tomēr, ja noteikumā ir ietverts nosacījums, kurš ir nodalāms no pārējiem šī noteikuma nosacījumiem, kura

negodīgais raksturs var tikt individuāli izvērtēts un kura atcelšana ļautu atjaunot reālo līdzsvaru starp pusēm, neietekmējot attiecīgā līguma būtību, šī tiesību norma šo principu gaismā nenozīmē, ka minētais noteikums vai pat šis līgums jāatzīst par spēkā neesošu kopumā.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 97 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (ceturtā palāta) nospiež:

- 1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punkts**

ir jāinterpretē tādējādi, ka,

ciktāl aizdevuma līguma, kas noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, noteikuma par izmaksām, kas nav saistītas ar procentiem, iespējami negodīgā rakstura pārbaude nav izslēgta saskaņā ar šīs direktīvas 4. panta 2. punktu kopsakarā ar tās 8. pantu, šāda noteikuma negodīgumu var konstatēt, ņemot vērā faktu, ka šajā noteikumā ir paredzēts, ka patērētājs veic maksājumus vai samaksā komisijas maksu, kuru apmērs acīmredzami nav samērīgs ar pretim sniegto pakalpojumu.

- 2) Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts efektivitātes principa gaismā**

ir jāinterpretē tādējādi, ka

tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kā tas ir interpretēts judikatūrā, kurā, lai varētu apmierināt patērētāja prasību konstatēt, ka līgumā, kas noslēgts ar pārdevēju vai piegādātāju, ietvertais negodīgais noteikums nav piemērojams, ir jāpierāda interese celt prasību, ja tiek uzskatīts, ka šāda interese nepastāv tad, ja patērētājs var izmantot prasību par nepamatotu maksājumu atgūšanu, vai tad, ja viņš uz to, ka tas nav piemērojams, var atsaukties aizstāvībā saistībā ar pretprasību par izpildi, ko, pamatojoties uz šo noteikumu, pret viņu ir cēlis pārdevējs vai piegādātājs.

- 3) Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkts efektivitātes, samērīguma un tiesiskās drošības principu gaismā**

ir jāinterpretē tādējādi, ka

tam nav pretrunā tas, ka starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgts aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā neesošu gadījumā, ja tiek konstatēts, ka negodīgs ir tikai tāds līguma noteikums, kurā ir noteikta konkrēta periodisko maksājumu summu samaksas kārtība, un ka minētais līgums bez šī noteikuma nevar pastāvēt. Tomēr, ja noteikumā ir ietverts nosacījums, kurš ir nodalāms no pārējiem šī noteikuma nosacījumiem, kura negodīgais raksturs var tikt individuāli izvērtēts un kura atcelšana ļautu atjaunot reālo līdzsvaru starp pusēm, neietekmējot attiecīgā līguma

būtību, šī tiesību norma šo principu gaismā nenozīmē, ka minētais noteikums vai pat šis līgums jāatzīst par spēkā neesošu kopumā.

[Paraksti]